

Likovnost i kreativnost kroz nove medije

Valter Černeka mag. art.,
Noel Šuran mag. art.,
Ida Skoko, bacc. art.

Dječje izložbe u vrtićima, osim angažiranih autora i njihovih obitelji, zanimaju malo koga. Jedan od mogućih razloga može biti da su osmišljene na već viđen način uobičajen u vrtićkoj praksi: mjesto radnje – hodnik, izložbeni eksponati – papiri sa žutim suncem u desnom kutu, kućica, ograda i cvijeće, otisci dječjih dlanova na papiru, kolaži s namirnicama, školjkama i kamenčićima... Upitajmo se dočarava li ta praksa doista dječji svijet ili je samo shema koja se njeguje u odgojno-obrazovnim institucijama. Odgovor na to pitanje možda će dati dojmovi s projekta i izložbe 'Može li biti drugačije?! Kako to istražuju djeca?' iz perspektive umjetničkih suradnika.

Likovni razvoj djece počinje od izraza koji slijedi razvojnu individualnost – pravolinijske šare, veće kružne šare i manje kružne šare koje još ne predstavljaju konkretan objekt ili figuru. Zatim dolazi faza kad u prikazu ljudske figure ili životinje prepoznajemo motiv, ali na prikazu nedostaju brojni detalji. U trećoj fazi prikaz živih bića i objekata je potpuniji, ali bez prepoznatljivih uočavanja tih detalja promatranjem u prirodi. U četvrtoj fazi dijete na temelju zapažanja oblika i stvarnosti prikazuje svoje obogaćeno opažanje pojedinosti na figurama i objektima. Petu fazu obilježava sposobnost potpunijeg zapažanja, uključujući i perspektivni prikaz optičke stvarnosti. Šesta faza očituje se većim stupnjem individualnih karakteristika likovnog izraza i kreativnim procesom sličnim odraslom umjetniku. Primijetili smo da su odgajatelji više puta postavljali isto pitanje: *Što dalje?* Našli su se u situaciji gdje nisu znali kako dalje usmjeravati dječje stvaranje niti što učiniti s već napravljenim, što prepoznati kao dobro i obrnuto. Izravan odgovor na to pitanje nismo imali, jer recept za kreativnost ne postoji. Postoje mali sa-

Radionica modeliranja gline

U projektu su djeca koristila fotografske aparate i videokamere onako kako se koriste kistovi, boje i papir

vjeti, no bit je u shvaćanju kako je sam proces sadržaj i ono najvažnije - da u njemu postoje odgovori na sva naša pitanja. Tijekom promatranja dječjeg stvaranja na primjeru crteža, mi smo

ti koji trebamo prepoznati dobre elemente koji sami po sebi već postoje i iz njih izvlačiti ideje za nastavak, a ne čekati da se crtež završi pa onda misliti kako dalje. Na taj način nikad se ne bismo makli s *mrtve točke*. Crtež je u pravilu gotov onda kad autor/ica odluči da je gotov. Na njemu bi se možda moglo raditi i dalje, ali autorski osjećaj završenog rada treba biti primaran. Jer osjećaj početka i kraja stvaralaštva je iluzija. Sve se konstantno kreće.

Dinamičan proces stvaralaštva

Djeca su sama po sebi kreativna i njima zapravo nije potrebno ništa osim organizacije uvjeta i mogućnosti za stvaranje. To od odgajatelja zapravo traži prepoznavanje povoljnih trenutaka i elemenata s kojima može dalje razvijati taj dinamičan proces. To je baza kreativnog stvaralaštva i umjetnosti. Kreativnost je individualni mentalni proces koji uključuje intuitivno stvaranje novih ideja¹, pojmova, ali i rješenja između već postojećih ideja, pojmova ili stvari. Svako dijete ima svoj vlastiti kreativni put koji treba

¹ <http://hr.wikipedia.org/wiki/Ideja>

Crtež odgajateljice srednjih godina, primjer prisutne sheme u crtežu

Rad predškolskog djeteta (lijevo) te rad priznatog umjetnika (desno). Na ovom primjeru nema razlike u kvaliteti rada – ovako snažne radove dobivamo samo onda kad djeci damo slobodu da stvaraju onako kako ona istinski osjećaju

ohrabrivati. Ohrabrujući ih da se slobodno izražavaju, stvarajući im uvjete za koncentraciju i traženje vlastite autonomije, stvaramo preduvjete za razvoj izvorne kreativnosti.

Šara, škraboč, črčkarija (nepravilni oblici) djeci nisu slučajni, već su simboli njihovih misli. Mi najčešće želimo vidjeti nešto prepoznatljivo u tim crtežima. Zbog svojih očekivanja djeci najčešće nešto sugeriramo i time ih limitiramo i umanjujemo njihovu maštu. Trebamo osvijestiti vlastita očekivanja, staviti ih na stranu i biti spremni na neočekivano. Postoje dva načina likovnog izražavanja. U jednom već unaprijed znamo što želimo postići te radimo prema tome, trudeći se pretvoriti svoju viziju u nešto materijalno. Drugi je način da počnemo stvarati bez unaprijed definirano očekivanja, a potom tijekom procesa odabiremo i naglašavamo ono što nas zanima i privlači i s tom idejom nastavljamo iako ne znamo gdje će nas ona odvesti – no treba reći da to nije niti važno jer je naglasak na onome što se događa tijekom samog procesa stvaranja.

Mediji u službi kreativnog izričaja

Za rano djetinjstvo karakteristično je intuitivno djelovanje. Tijekom odrastanja ono se polako gubi jer usvajamo određene obrasce kojima smo uvjetovani u odgojno-obrazovnim ustanovama. Drugim riječima, tijekom obrazovanja naša kreativnost se sužava kako bismo se uklopili u standard. Akademski umjetnici kasnije godinama uče kako postići onu

prirodenu spontanost. Na odgajateljima je mogućnost da prepoznaju i njeguju tu dragocjenu spontanost. U projektu 'Može li biti drugačije?! Kako to istražuju djeca?' koristili smo fotoaparat i videokameru onako kako se koriste kistovi, boje i papir. Dakle, uz uvriježenu dokumentarnu svrhu tih medija, pokazali smo da oni mogu biti i u službi osobnog kreativnog izražavanja. Djeca su konstantno fotografirala i snimala, kao i odgajateljice koje su to sve dokumentirale, a mi smo sudjelovali u selekciji i odabiru njihovih fotografija i snimaka, budućih izložbenih eksponata. Djeca možda nisu bila svjesna umjetničke vrijednosti svojih radova, ali mi smo ih izložili kao umjetnički vrijedne i to na način da komuniciraju s publikom. Izložba je bila postavljena u tri dijela: dječji radovi (odabrane snimke i fotografije), montirane snimke pedagoškog pristupa odgajatelja u različitim vrtićima i procesa koji se kroz cijelu godinu odvijao u određenom vrtiću, te kratke dokumentarne reportaže s radionica koje smo mi snimili. Uz to, dio izložbe činili su i kreativni dnevnički koje su odgajateljice marljivo prezentirale na način da se u njima može pratiti svaki korak rada u vrtićima, popraćen tekstom, fotografijama i osobnim zapažanjima, kao i crtežima i skicama. Naša uloga vanjskih suradnika (umjetnika) u ovom projektu bila je osmisliti i održati nekoliko radionica i predavanja o kreativnosti. Za djecu je održana radionica fotograma (crtanje svjetlom po fotografskom papiru bez

fotoaparata), videomikroskopa (web kamera pretvorena u mikroskop koji snima), radionica modeliranja gline (valorizacija autorskog djela uz ponuđene /nenametnute/ likovne govore velikih majstora: Miró, Klee, Matisse i dr., koji su kroz svoj rad uspjeli sačuvati ono najbitnije – a to je iskonski doživljaj svijeta, spontanost i sloboda ekspresije bez uvriježenih društvenih parametara) i fotografije (crtanje svjetlom u mraku s dugom ekspozicijom). Za odgajateljice smo održali nekoliko uvodnih predavanja na temu likovnosti i novih medija. Nama se mnogo toga otvorilo tijekom ovog projekta i procesa. Shvatili smo koliko su djeca sposobna napraviti kad su motivirana i potaknuta na umjetničko izražavanje, a imali smo sreće raditi s odgajateljicama koje su spontano motivirale djecu kroz ovaj cjelogodišnji proces bez imalo pada entuzijazma, tako da je zapravo bilo veoma jednostavno dobiti jedinstveni karakter pojedinih radova, te same izložbe. Mnogo se ljudi iz različitih disciplina bavilo ovim projektom, i bilo u izravnom kontaktu s djecom, sve pod vodstvom entuzijastične supervizorice i voditeljice projekta koje su od početka imale cjelokupnu viziju koju smo mi pokušali prenijeti u vizualan jezik.

istražujemo i stvaramo

